

УДК 34:378.4.096(477.83-25)»178»

**ІСТОРИКО-ПРАВОВА ШКОЛА
ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА –
ОДНА З НАЙДАВНІШИХ НАУКОВИХ ШКІЛ В УКРАЇНІ
(235-РІЧЧЯ ВІД ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ)**

І. Бойко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: Boyko.ist@ukr.net*

Проаналізовано місце та роль Львівської історико-правової школи в системі української юридичної освіти і науки. Акцентовано увагу на тому, що історико-правова школа була створена на юридичному факультеті Львівського університету ще в австрійський період, коли Галичина входила до складу Австрійської імперії. Становлення цієї школи почалося з 1784 року, коли дипломом австрійського імператора Йосифа II було відновлено Львівський університет, а у його складі – юридичний факультет. Того ж 1784 року на юридичному факультеті Львівського університету було створено кафедру історії німецького та австрійського права, яка згодом стала основою становлення історико-правової школи під керівництвом О. М. Бальцера. З певними змінами кафедра проіснувала до розпаду Австро-Угорщини у 1918 році. Упродовж 1919–1939 років на юридичному факультеті Львівського університету історико-правова школа існувала при кафедрі історії держави і права Польщі та була представлена П. Б. Домбковським.

Значні зміни в історії Львівського університету і його юридичного факультету відбулися після приєднання у 1939 році західноукраїнських земель до складу Української РСР. Львівський університет було докорінно реорганізовано. Новим змістом наповнилася діяльність Львівської історико-правової школи, яка уперше в новітній історії почала вивчати історію державно-правового розвитку на українських землях. Уперше українська мова стала мовою юридичної освіти і науки. У радянський період діяльність Львівської історико-правової школи була продовжили професори В. Г. Сокурєнко та В. С. Кульчицький, доценти В. І. Калинович, Б. Й. Тищик, М. І. Настюк та ін.

З проголошенням державної незалежності України почався активний розвиток та діяльність наукової історико-правової школи Львівського університету імені Івана Франка, яку очолив один із найвідоміших у той час українських вчених-правників у галузі історії держави і права, авторитетний вчений-правознавець, доктор юридичних наук, професор Володимир Семенович Кульчицький (1919–2009 роки). Історико-правова школа розвивалася у двох напрямках: один з історії Української державності і права – координував професор В. С. Кульчицький і другий з історії державності і права зарубіжних країн – координував і координує професор Б. Й. Тищик

Ключові слова: історія, юридичний факультет, українська державність, право, юридична освіта.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2019.69.023>

Сучасний розвиток юридичної науки та освіти в Україні неможливий без творчого переосмислення ідей і поглядів видатних українських та зарубіжних вчених-правознавців. Проте далеко не все відомо громадськості про етапи розвитку юридичної науки і освіти в Україні, діяльність конкретних наукових шкіл, установ

та навчальних закладів у минулому і сьогодні, провідних українських учених-правознавців та їхній науковий доробок, перспективи розвитку юридичної науки і освіти в сучасній Україні. Зокрема, ґрунтовного висвітлення потребує досвід наукової діяльності Історико-правової школи Львівського університету імені Івана Франка, яка є однією з найдавніших і провідних наукових шкіл у сучасній Україні.

Львівський національний університет імені Івана Франка заслужено вважається патріархом серед українських університетів. Це один з найдавніших університетів у всій Східній Європі. Від часу його заснування вже минуло понад три з половиною століття. У складі Львівського університету з самого початку його утворення був і юридичний факультет [7, с. 3]. Процес утворення й становлення Львівського університету і, зокрема, юридичного факультету був зумовлений загальноєвропейськими чинниками: ренесансний гуманізм, розширення європейського освітнього простору, розуміння виняткової ролі права в суспільстві, потреба у професійних правниках тощо. Крім того, визначальними були суспільно-політичні процеси у Речі Посполитій, що характеризувалися активізацією республіканського руху, економічним зростанням, необхідністю спільного адміністрування та державно-політичного контролю над значними територіями. На юридичному факультеті Львівського університету, який тоді називали факультетом «обох прав» (мали на увазі римське та канонічне право), курс фахової підготовки включав римське, канонічне та польське право з елементами маґдебурзького права, природне право, логіку та риторику.

Після приєднання Галичини до складу Австрійської імперії відбувалося формування системи австрійських державних органів, що потребувало значної кількості кваліфікованих державних службовців. Бажаючих їхати до Львова чи інших міст Галичини з Відня було небагато. Керуючись гострою потребою підготовки для новоствореного коронного краю Галичини і Володимирії кадрів різних спеціальностей (урядовців, суддів, вчителів, медиків, священиків та ін.), австрійський імператор Йосиф II 21 жовтня 1784 року видав диплом, яким Львівський університет був відновлений у складі чотирьох факультетів (філософського, юридичного, медичного і теологічного), а також академічної гімназії з правами, однаковими для усіх університетів держави. Створена гімназія слугувала базою для комплектації студентів університету. Підготовку юристів, які становили переважну більшість державних службовців, а також суддів, прокурорів, адвокатів, нотаріусів у Галичині покладали на юридичний факультет Львівського університету. Відтоді юридичний факультет у Львівському університеті функціонував як організаційний і навчально-науковий структурний підрозділ університету, де викладали певний цикл споріднених наукових дисциплін і готували фахівців у галузі права, передбачалося створення кафедр, адміністрації та ін. [7, с. 57]. Саме тоді на юридичному факультеті Львівського університету почалося становлення історико-правової школи, в центрі уваги якої було вивчення питань про виникнення та історичний розвиток австрійського права. Того ж 1784 року на юридичному факультеті Львівського університету було створено кафедру історії права. Упродовж 1784–1887 років вона мала назву «Кафедра історії німецького та австрійського права». З 1874 до 1887 року, кафедру очолював професор К. Ліске, який читав історію австрійського права. Крім нього на кафедрі працювали професори Г. Рошковський, який читав філософію права і міжнародне право, Ф. Гризецький – церковне і державне право, А. Фанагор – польське приватне право, Ф. Зьродловський – римське право [7, с. 118].

У 1887 році спільним рішенням ректорату і Сенату (Вченої ради) Львівського університету на юридичному факультеті створено ще й кафедру історії польського права. Це була друга така кафедра на території австрійського коронного краю Галичини і Володимирії (першу створено 1877 року у Ягеллонському університеті м. Кракова). Завідувачем цієї кафедри став професор Освальд Мар'ян Бальцер, який також керував історико-правовою школою на юридичному факультеті. На кафедрі історії польського права читали такі предмети: історія польської державності та історія судового права. З 1894 року професор О. Бальцер став також читати доручений йому ректором курс історії державності Австрії. З цього предмета він підготував і видав 1899 року ґрунтовний підручник «Історія устрою Австрії», який є дотепер в наших бібліотеках. Його лекції і практичні заняття відвідувало багато студентів, деякі з яких згодом стали відомими вченими-правознавцями. Професор О. Бальцер набув авторитету у середовищі науковців Польщі і зарубіжжя. Його призначено членом екзаменаційної комісії для суддів Львівського судового округу, головою екзаменаційної комісії на юридичному факультеті. Багато років він входив до складу Сенату університету, двічі (1892–1893; 1913–1914 роки) його обирали деканом юридичного факультету, а в 1895/1896 навчальному році – ректором Львівського університету. З ініціативи професора О. Бальцера у навчальну програму правників на першому курсі введено предмет «Порівняльна історія права слов'ян». Домагався він і дозволу на створення окремої аналогічної кафедри, але досягти цього не вдалося. Професор О. Бальцер виступав на багатьох наукових конференціях у Австрії та зарубіжних країнах з цікавими доповідями та брав активну участь у наукових дискусіях. Почесним доктором права його обрали Львівський, Вільнюський, Варшавський, Познанський, Празький університети, він стан членом Польської, Чеської, Югославської, Болгарської Академії наук, членом багатьох наукових товариств. Загальновізнана повага і авторитет професора О. М. Бальцера зробили його справжнім лідером Львівської історико-правової школи. У Польщі його нагороджено орденом Білого Орла і Золотим Хрестом за заслуги [7, с. 119].

Професор О. Бальцер понад 40 років очолював на юридичному факультеті Львівського університету кафедру історії польського права. Вивчав історію гродських і земських судів, склав індекси до 11–15 томів Актів земських і гродських, які видавав професор К. Ліске. За сумісництвом професор О. Бальцер певний час працював директором Львівського міського архіву, де створив каталог справ та організував у архіві спеціальну бібліотеку. За час керівництва архівом прийняв на зберігання збірку пергаментів, судові книги, Йосифінську і Францисканську метрики. Під його керівництвом завершено складення інвентарів галицьких, сяноцьких і перемишльських гродських і земських актів. Серед його учнів – апліканти архіву П. Домбковський, Б. Барвінський, В. Гейнош, Г. Полячківна. Він ґрунтовно досліджував державний і адміністративний устрій середньовічної Польщі, історію давнього права слов'янських народів. У праці «Genealogia Piastów» (Kraków, 1895) подав низку раніше невідомих фактів про династичні шлюби польських князів і королів із Рюриковичами. О. Бальцер опублікував юридичні пам'ятки вірменських поселень на західноукраїнських землях та книги кримінальних справ Сяноцького гродського суду за 1554–1638 роки – цінного джерела про опришківський рух у Надсянні та Лемківщині.

Після смерті О. Бальцера у 1933 р. Львівську історико-правову школу очолив його учень і послідовник професор Пшемислав Домбковський (1877–1950 роки). Того ж року кафедру історії устрою та права польського (яку очолював О. Бальцер)

та кафедру історії давнього польського приватного права об'єднано в одну – кафедру історії устрою і польського права. Її очолив проф. П. Домбковський. Крім читання лекцій, він проводив семінари, на яких заохочував студентів до творчого мислення, висловлювання власних думок, поглибленої наукової праці. На ці семінари постійно записувалося від 30 до 90 студентів. За власні кошти купував для кафедральної бібліотеки першоджерела, наукові журнали, монографії та іншу літературу – польську і зарубіжну. Цієї літератури було на кафедрі багато – кількасот книг, у тому числі кілька унікальних першоджерел. Активною була й зовнішньо-наукова та організаційна діяльність професора П. Домбковського. Він брав участь у з'їздах і нарадах польських і закордонних вчених, виступав з доповідями на засіданнях наукових історичних і правничих товариств, домагався утворення кафедри історії державності і права слов'янських країн, багато публікувався. У 1927 році його численні учні організували святкування 30-ліття наукової праці професора. З цієї нагоди видано збірник праць учнів П. Домбковського та його бібліографію праць (налічувала 321 позицію). Найздібніших своїх студентів-випускників професор П. Домбковський намагався залишити для викладацької і наукової праці на кафедрі та факультеті. Це були, зокрема, відомі згодом вчені К. Кораний, В. Гейнош, Я. Адамус, С. Шреневський, Л. Паулі та ін. Професор П. Домбковський виконував у Львівському університеті низку важливих адміністративних функцій. У 1920–1921 та в 1925–1926 роках його обрано деканом юридичного факультету (тоді деканів обирали на один рік), тричі виконував (на час відсутності ректора) функції в. о. ректора університету. У 1939 році П. Домбковського Сенат університету обрав навіть ректором, але він відмовився від цієї посади. П. Домбковський опублікував близько 300 наукових праць – монографій і підручників, статей, навчально-методичні видання [7, с. 120].

Значні зміни в історії Львівського університету і його юридичного факультету відбулися після приєднання 1939 року західноукраїнських земель до складу Української РСР. Львівський університет було докорінно реорганізовано. Новим змістом наповнилася діяльність Львівської історико-правової школи, яка вперше у новітній історії почала вивчати історію державно-правового розвитку на українських землях. Уперше українська мова стала мовою юридичної освіти і науки. У радянський період діяльність Львівської історико-правової школи продовжили – професори В. Г. Сокурєнко та В. С. Кульчицький, доценти В. І. Калинович, Б. Й. Тищик, М. І. Настюк та ін.

З проголошенням державної незалежності України почався активний розвиток та діяльність наукової історико-правової школи Львівського університету імені Івана Франка, яку очолив один із найвідоміших у той час українських вчених-правників у галузі історії держави і права, авторитетний вчений-правознавець, доктор юридичних наук, професор Володимир Семенович Кульчицький (1919–2009 роки). Історико-правова школа розвивалася у двох напрямках: один з історії Української державності і права – координував професор В. С. Кульчицький і другий з історії державності і права зарубіжних країн – координував і координує професор Б. Й. Тищик.

Основоположником справді української наукової історико-правової школи у Львівському університеті імені Івана Франка був професор, доктор юридичних наук В. С. Кульчицький. Він був лідером Львівської історико-правової школи, відомим і авторитетним вченим у галузі історії держави та права, який пропонував ідеї (нові напрями дослідження) і об'єднував навколо себе однодумців. Головною ознакою Львівської історико-правової школи було і є ефективне дослідження й

засвоєння її вченими актуальних проблем з історії держави і права України та зарубіжних країн. Актуальні теми формував керівник наукової школи – професор В. С. Кульчицький. Львівська історико-правова школа формувалася упродовж трьох поколінь: 1) засновник школи – професор О. М. Бальцер; 2) послідовник – професор П. Б. Домбковський; 3) учень послідовника – професор В. С. Кульчицький. Ключовими фігурами Львівської історико-правової школи були вищеперелічені лідери. Ознаки Львівської історико-правової школи: 1) багаторічна наукова продуктивність, що характеризується кількісними і якісними показниками дослідження історико-правових явищ і процесів. Кількісними і якісними показниками були і є кількість праць, які публікували у журналах, наукових збірниках – це наукові історико-правові праці вчених; 2) широта проблемно-тематичного, географічного та хронологічного діапазонів функціонування Львівської історико-правової школи; 3) збереження традицій і цінностей Львівської історико-правової школи на всіх етапах її становлення та розвитку; 4) забезпечення спадкоємностей у дослідженні – вчителем В. С. Кульчицького був професор П. Б. Домбковський, якого науковим батьком був О. М. Бальцер; 5) розвиток атмосфери творчості, новаторства, відкритості для дискусій; 6) об'єднання у школу талановитих вчених та постійне поновлення вчених і однодумців, послідовників; 7) постійні комунікаційні наукові зв'язки між учителем та учнями; 8) активна викладацька діяльність; 9) офіційне визнання державою важливості наукових досліджень наукової школи. У діяльності Львівської історико-правової школи реалізувалися і продовжують реалізуватися такі функції: 1) через історико-правові дослідження отримання нових наукових знань про державу і право; 2) поширення історико-правових знань; 3) підготовка обдарованих фахівців для наукової, викладацької та практичної роботи.

У рамках Львівської історико-правової школи вперше на юридичному факультеті Львівського університету під керівництвом професора В. С. Кульчицького розпочалося вивчення об'єктивної історії держави і права України від найдавніших часів, а не з 1917 року, як це було прийнято за період існування радянської влади. Професор В. С. Кульчицький разом з колегами розпочав активну роботу щодо дослідження проблем зародження і подальшої еволюції українських державно-правових інститутів, вивчення національної державно-правової традиції українського народу; виявлення основних причин та наслідків виникнення, розвитку і ліквідації окремих державно-правових систем, аналізу взаємозв'язків державних структур і правових інститутів; поглиблення аналізу актуальних проблем історії українського права, дослідження найвизначніших пам'яток українського права тощо.

Авторитет професора В. С. Кульчицького як основоположника справді української наукової історико-правової школи Львівського університету імені Івана Франка визначався його значними науковими досягненнями. У 1954 році В. С. Кульчицький успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему: «Галицький сейм у системі колоніального апарату Австро-Угорщини». Науковим керівником під час роботи над кандидатською дисертацією був відомий професор П. Домбковський (помер 1950 року, перед тим, як вказана дисертація була захищена), який був учнем професора О. Бальцера. У 1970 році В. Кульчицький успішно захистив докторську дисертацію на тему: «Політичний апарат колоніального управління Східною Галичиною (друга половина XIX – початок XX століття)». Докторська дисертація складалася з двох томів, обсягом близько 400 сторінок кожен. Високий науковий рівень цього дисертаційного дослідження викликає схвалення і серед багатьох сучасних дослідників. Вчений підготував 20 кандидатів юридичних наук, четверо з них згодом захистили докторські дисертації [3, с. 440].

Професор В. С. Кульчицький був також автором значної кількості наукових статей, які є не лише джерелом вивчення історії держави і права, але також історії української правової думки. Він був одним із перших українських істориків права, хто ґрунтовно вивчав особливості державного ладу і правового статусу Галичини у складі Австрії та Австро-Угорщини. Значний науковий інтерес викликають також видані вченим навчальні посібники – «Державний лад і право Галичини (в другій половині XIX – початку XX століття)» (1966 рік), а також виданий 2002 року у співавторстві з своїми учнями й послідовниками навчальний посібник «Апарат управління Галичиною в складі Австро-Угорщини». У своїх наукових працях автор розглядав не лише правові питання, але й соціальні, економічні та політичні проблеми, соціально-правовий статус населення Галицького краю після приєднання його до Австрійської імперії. Саме тому наукові праці професора В. С. Кульчицького є надзвичайно цінним матеріалом, підґрунтям для подальшого поглибленого дослідження австрійських конституцій, законодавства та особливостей їхнього застосування у Галичині. Більшість радянських та українських підручників з історії держави і права розділи, що стосуються правового статусу Галичини у складі Австрії та Австро-Угорщини, також написав професор В. С. Кульчицький. Він був автором або співавтором близько 500 наукових і науково-популярних праць, зокрема 20 колективних монографій і 10 вузівських підручників. Професор В. С. Кульчицький був одним із тих українських учених-правників, які друкували свої наукові праці також у журналі «Український календар», що видавали у Варшаві [1, с. 45–49].

Найбільшим науковим досягненням професора В. С. Кульчицького було визнання всією українською науковою громадськістю здобутків Львівської історико-правової школи, яку він очолював. Під керівництвом професора В. С. Кульчицького історико-правова школа почала свій активний розвиток – проводили цікаві дослідження з історії українського права, яким професор присвятив усе своє життя та понад 60 років праці в університеті [4, с. 15]. При Володимирі Семеновичу остаточно сформувалася нова наукова школа саме з історії українського права, основоположником якої власне й став професор В. С. Кульчицький. Адже саме Володимир Семенович ще у радянський період мав сміливість формувати у студентів патріотизм, прищеплював їм любов до рідної мови, до українських традицій, знайомити студентів юридичного факультету з такими видатними пам'ятками українського права, як «Права, за якими судиться малоросійський народ», «Екстракт малоросійських прав», «Зібрання малоросійських прав», «Суд і розправа в правах малоросійських», формуючи правову свідомість українського юриста Львівського університету. Професор В. С. Кульчицький був одним з небагатьох викладачів на юридичному факультеті Львівського університету, які у часи радянської влади читали лекції і проводили семінарські заняття винятково українською мовою [2, с. 13–19].

Саме професор В. С. Кульчицький після проголошення України незалежною державою став автором перших в Україні об'єктивних підручників з історії держави і права України, на яких виховуване не одне покоління сучасних правників, патріотів нашої держави. Схема і періодизація, методологічні підходи викладання української історії права і держави, що їх заклав Володимир Семенович Кульчицький, стали основою для викладання навчального курсу «Історії держави і права України», якою послуговуються в усіх юридичних навчальних закладах України і донині.

Під керівництвом професора В. С. Кульчицького було виховано нову плеяду українських науковців, дослідників українського права, патріотів нашої Батьківщини,

які у новітній період незалежності України в рамках наукової історико-правової школи Львівського університету імені Івана Франка висвітлюють важливі аспекти розвитку української держави і права, походження української державності та права, досліджують основні галузі та інститути українського права в їхньому історичному розвитку, аналізують причини і сутність кодифікацій українського права упродовж історичного розвитку.

Після смерті професора В. С. Кульчицького Львівську історико-правову школу очолив відомий український вчений-правознавець, заслужений професор Львівського національного університету імені Івана Франка Б. Й. Тищик, який здійснив і здійснює вагомий науковий внесок у вивчення історії держави і права України та зарубіжних країн. Професор Б. Й. Тищик 28 років очолював кафедру історії держави, права та політико-правових учень (до 2008 року – теорії та історії держави і права, історії політичних і правових учень), (чотири рази його переобирали завідувачем кафедри за конкурсом). Завдяки організаторським здібностям професора Б. Й. Тищика очолювана ним кафедра стала однією з провідних кафедр на юридичному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка. Він плідно працював і працює у науковій та навчально-методичній сферах. Зокрема, є автором або співавтором 13 монографій, 45 підручників та навчальних посібників (з них щонайменше третина з грифом Міністерства освіти і науки України), понад 120 статей, 50 матеріалів, тез, рецензій – загальною кількістю 230 позицій, обсягом 600 друкованих аркушів [5, с. 5–11]. Найважливішими монографіями, підручниками та навчальними посібниками професора Б. Й. Тищика є: «Галицька Радянська Соціалістична Республіка» (Львів, Вид-во Львів. ун-ту, 1970); «Становлення державності в Україні (1917–1922 рр.)» ((у співавторстві). Коломия, 2000); «Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923 рр.): Історія держави і права» (Львів, 2004); «Галицько-Волинська держава (1199–1349 рр.)» ((у співавторстві). Львів, 2006); «Історія держави і права України» ((у співавторстві). Київ: Атіка, 2001 (реком. МОН України)); «Основи римського приватного права» (Київ: Юрінком Інтер, 2000 (у співавторстві)); «Історія держави і права країн Стародавнього світу» (Львів: Світ, 2001 (гриф МОН України)); «Історія держави і права зарубіжних країн. Середні віки» ((у співавторстві). Львів: Світ, 2006 (гриф МОН України)); «Історія держави і права України. Академічний курс». (Київ: Вид. дім «Ін Юре», 2007 (гриф МОН України) (у співавторстві)); «Суд і судочинство в Українській Народній Республіці, Українській державі та Західноукраїнській Народній Республіці (1917–1920 рр.)» (Одеса–Львів: Фенікс, 2007 (у співавторстві)); «Німеччина: історія державності і права (IX ст. – початок XXI ст.)» (Львів: Тріада плюс, 2011); «Польща: історія державності і права (X – початок XXI ст.)»: навч. посібник ((реком. МОН України). Львів: Світ, 2012. Обсяг 25 друк. арк.); «Історія держави і права зарубіжних країн. Новий час (XVII ст. – 1918 р.)»: навч. посібник ((реком. МОН України). – Львів: Світ, 2013. Обсяг 43 друк. арк.); «Римське приватне право»: підручник ((затв. МОН України). Київ: Ін Юре, 2012 (у співавторстві). Обсяг 22.7 друк. арк.); «Італія: історія державності і права (V ст. – початок XXI ст.)» (Львів: Світ, 2015, 19.6 друк. арк.); Велика Британія: історія державності і права (V– початок XXI ст.)» (Львів: «Світ», 2017. Обсяг – 22,4 друк. арк.). Ці монографії та інші наукові праці значною мірою збагатили українську історико-правову літературу. Наукові праці Б. Й. Тищика відзначаються ґрунтовним об'єктивним аналізом причин і наслідків політико-правових явищ й процесів в історії держави і права України й зарубіжних країн. Великий науковий та педагогічний досвід, ґрунтовне знання першоджерел, які відображали реальне

правове і політичне життя свого часу, розуміння їхньої актуальності та детальне знання соціально-економічних, геополітичних й інших умов генезису та еволюції державно-правових явищ, дають змогу вченому обґрунтовано показати помилковість, а іноді політичну кон'юнктурність деяких підходів до висвітлення окремих тем і питань української та зарубіжної історії держави і права [6, с. 6–14]. Без перебільшення можна сказати, що наукові праці професора Б. Й. Тищика продовжують розвивати традиції української історичної школи, закладеної у працях М. Грушевського, М. Аркаса, Д. Дорошенка, Н. Полонської-Василенко, І. Крип'якевича, В. Кульчицького та ін. Вчений підготував 18 кандидатів наук, двоє з них захистили докторські дисертації. За роки роботи у Львівському університеті на очолюваній ним кафедрі підготовлено дві докторські дисертації та понад 40 кандидатських дисертацій. Як керівник наукової історико-правової школи Львівського університету імені Івана Франка у сучасних умовах Б. Й. Тищик робить суттєвий внесок у підготовку висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів для нашої держави. Педагогічний і науковий стаж професора становить 60 років. Він постійно є учасником різних міжнародних і регіональних наукових конференцій, симпозіумів, круглих столів та ін. Станом на цей рік професор Б. Й. Тищик є одним із провідних учених-правознавців України в галузі історії держави і права, свого роду «патріархом» цієї науки, його ім'я як авторитетного науковця і досвідченого педагога широко відоме в Україні та за її межами.

На сучасному етапі розвитку історико-правової науки новим напрямом наукових досліджень викладачів кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка є вивчення маловідомої в українській історико-правовій науці проблематики про формування та функціонування державно-правових і само врядує інститутів у Галичині в складі Польського королівства (1387–1569 роки) (доктор юридичних наук, професор І. Й. Бойко); особливостей застосування магдебурзького права в Україні (XIV–XIX століть) (доктор юридичних наук, професор М. М. Кобилецький), рецепції окремих інститутів римського приватного права в джерела українського права у XVII–XX століттях (кандидат юридичних наук, доцент А. М. Федущак-Паславська); виявлення філософських основ римського права – християнства та ідеї стоїцизму; дослідження правових поглядів маловідомих або замовчуваних у часи тоталітарного режиму українських громадсько-політичних діячів минулих століть, зокрема А. Андрієвського, С. Дністрянського, Є. Ерліха, Б. Кістяківського, К. Левицького, О. Малиновського, О. Огоновського, В. Старосольського та ін. (кандидати юридичних наук, доценти Т. Г. Андрусяк, А. Ф. Коваль).

Сьогодні історико-правова школа у Львівському університеті продовжує активно функціонувати під керівництвом професора Б. Й. Тищика. Актуальні проблеми історії держави і права досліджують: проф. Б. Й. Тищик, д-р юрид. наук, проф. І. Й. Бойко, д-р юрид. наук, проф. М. М. Кобилецький, доц. А. В. Кольбенко, доц. О. В. Липитчук, доц. Т. Г. Андрусяк, доц. А. М. Федущак-Паславська, доц. Л. Е. Шевчук, доц. А. Ф. Коваль, канд. юрид. наук Х. М. Моряк-Протопопова. У своїх наукових працях представники Історико-правової наукової школи Львівського національного університету імені Івана Франка, продовжуючи власні академічні традиції, досліджують закономірності становлення і розвитку Української держави і формування права, еволюцію державного ладу і форм державного правління; основні джерела та галузі матеріального і процесуального права; становлення системи законодавства України; етапи систематизації права тощо. Завданням Львівської

історико-правової школи є показати, що витoki української державної традиції сягають культури Київської Русі, де були закладені основи нашої писемності, мови, історії, права, світогляду, що перші русько-українські літописи – «Повість временних літ» та «Слово о полку Ігоревім» – були водночас і першими українськими державно-правовими вченнями. Вони узагальнювали історичний і державотворчий досвід українців-русів, утримували в собі фундаментальні настанови на розбудову держави. Згодом з'явилася Руська Правда – перша писемна пам'ятка права, в якій відображені узагальнені міркування українців щодо юридичних засад свого розвитку. Львівські історики права Франкового університету наголошують, що конституція козацької республіки Пилипа Орлика була одним із перших з конституційних актів Європи, який зафіксував права і свободи громадянина, а козацька республіка часів Богдана Хмельницького показала українську державну традицію як взірець толерантності, демократичності та національної самобутності.

Одним з важливих завдань Львівської історико-правової школи Франкового університету є висвітлення історії українського права та особливостей правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин на українських землях від найдавніших часів і до сьогодні. Це передбачає об'єктивний аналіз важливих правових норм в галузі цивільного, кримінального та процесуального права, з'ясування закономірностей, що призводили до їх змін. Вивчаючи історію українського права, важливо показати, що Україна, незважаючи на багаторічне перебування під владою іноземних держав, має власну історію державотворення і правотворення, історичний правовий досвід, який формувався упродовж багатьох століть. Упродовж століть українське право безперервно розвивалося, не втрачаючи зв'язків зі своїми витокami. Воно живилося джерелами права, успадкованими з давнини, що оновлювалися і збагачувалися з кожним століттям. Всі ці роки український народ плекав прагнення до свободи, незалежності й одночасно поваги до індивідуалізму і втілював їх у праві, яке набувало таких форм, як закон, правовий звичай, нормативно-правовий договір, судовий прецедент, права та доктрина. При цьому пріоритет закону, верховенство права поступово зростає, що свідчить про формування українського права у контексті континентально-європейського.

Львівські історики права Франкового університету обґрунтовують, що українське право є одним з важливих показників ідентичності народу і легітимності його влади. Його вивчення дає змогу розкрити правову культуру українського народу, його праворозуміння та інші світоглядні установки, особливості менталітету, духовний генезис на певних історичних етапах еволюції українського суспільства. Українське право є важливою національною культурною цінністю, частиною української духовної культури, в якій відображено його сутність. Вчені-правознавці Львівського національного університету імені Івана Франка обґрунтовують, що багатовікова історія українського права є також відображенням глибокої крилиці мудрості, яка дійшла до нас через тисячоліття мовою обрядів, традицій, звичаїв, правосвідомості, пам'яток права. Про щирість, доброзичливість, миролюбність, працьовитість, гуманність та інші характерні риси українців можна дізнатися з етнографічних описів українських і зарубіжних дослідників, правових пам'яток. Українці, як і інші народи, цінували і цінують особисту свободу та право діяти відповідно до своєї совісті і здорового глузду, жити у любові до ближнього. Упродовж усієї своєї історії український народ формував демократичний світогляд та особливу політико-правову свідомість, яка відображала прагнення до упорядкованості, справедливості і демократичності у відносинах між людьми. Тому вивчення історії українського права, особливостей правового регулювання

цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні у IX–XX століттях сприяє усвідомленню тих духовних цінностей, на яких ґрунтується національна свідомість українського народу, а також дає можливість більш поглиблено сформулювати уявлення про рівень його правосвідомості. Відтак, можна виявити характер внеску українського народу в еволюцію права України, яке формувалося відповідно до положень романо-германської правової сім'ї.

Отже, науковці Історико-правової наукової школи Львівського національного університету імені Івана Франка проводять велику роботу, яка позитивно впливає на формування фахівців-юристів. Вважаємо, що юристи мають скласти основу патріотичної політичної еліти, яка б поєднувала українську ідентичність з боротьбою за національну і соціальну справедливість, з повагою ставилася до прав і свобод людини, обстоювала рівність у правах перед законом, дотримувалася б верховенства права. А без знань багатотисячолітніх традицій українського державотворення, без знань позитивного і негативного історичного досвіду, історичних уроків неможливо якісно і відповідально розбудувувати сучасну Українську державу.

Список використаних джерел

1. *Бойко І. Й.* Життєвий і творчий шлях професора В. С. Кульчицького (1919–2009 рр.) // Вісник Львів. ун-ту. Серія юрид. 2011. Вип. 53. С. 45–49.
2. *Бойко І. Й.* Віхи життя і науково-педагогічної діяльності визначного українського історика права В. С. Кульчицького // Тищик Б. Й., Бойко І. Й. Володимир Семенович Кульчицький – видатний український учений-правознавець у галузі історії держави і права. (1919–2009): довідково-бібліографічне видання. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. С. 13–19.
3. *Бойко І. Й.* Кульчицький Володимир Семенович // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Хорків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України / редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін.; Національна академія правових наук України; Історія держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. С. 440.
4. *Бойко І. Й.* Володимир Семенович Кульчицький – видатний український учений-правознавець у галузі історії держави та права (1919–2009): довідково-бібліографічне видання / упор. Б. Й. Тищик, І. Й. Бойко. Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 67 с.
5. *Бойко І. Й.* Віхи життя і науково-педагогічної діяльності визначного українського історика права Б. Й. Тищика // Тищик Борис Йосипович – визначний український учений-правознавець (до 75-річчя від Дня народження і 52-річчя від початку науково-педагогічної діяльності). Львів, 2011. С. 5–11.
6. *Бойко І. Й.* Професор Борис Тищик – визначний представник історико-правової школи Львівського університету // Тищик Борис Йосипович – визначний український учений-правознавець (до 80-річчя від дня народження і 57-річчя від початку науково-педагогічної діяльності). Львів, 2016. С. 6–14.
7. Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1661–2016): монографія / за заг. ред. професорів В. М. Бурдіна, В. Т. Нора та І. Й. Бойка. Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2016. 288 с.

References

1. Boyko, I. Y. (2011). Zhyttievij i tvorchyj shliakh profesora V. S. Kulchytskoho (1919–2009 rr.). *Visnyk Lvivskoho univrsytetu. Serii iurydychna*, 53, 45–49.

2. Boyko, I.Y. & Tyshchuk, B.Y. (2011). *Vikhy zhyttia i naukovo-pedahohichnoi diialnosti vyznachnoho ukrainskoho istoryka prava V. S. Kulchytskoho. Volodymyr Semenovych Kulchytskyj – vydatnyj ukrainskyj uchenyj-pravoznavets u haluzi istorii derzhavy i prava (1919–2009): dovidkovo-bibliohrafichne vydannia*. Lviv : LNU imeni Ivana Franka.
3. Honcharenko, V. (Ed.). (2016). *Velyka ukrainska iurydychna entsyklopediia u 20 tomah (Vol. 1)*. Kharkiv, Pravo; Natsionalna akademiia pravovykh nauk Ukrainy; Istorii derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy; Natsionalnyj iurydychnyj universytet im. Yaroslava Mudroho.
4. Boyko, I. Y. & Tyshchuk, B. Y. (2011). *Volodymyr Semenovych Kulchytskyj – vydatnyj ukrainskyj uchenyj – pravoznavets u haluzi istorii derzhavy ta prava (1919–2009): dovidkovo-bibliohrafichne vydannia*. Lviv: Vydavnychij tsentr LNU imeni Ivana Franka.
5. Boyko, I. Y. (2011). *Vikhy zhyttia i naukovo-pedahohichnoi diialnosti vyznachnoho ukrainskoho istoryka prava B. Y. Tyshchuka. Tyshchuk Borys Yosypovych – vyznachnyj ukrainskyj vchenyj-pravoznavets (do 75-richchia vid Dnia narodzhennia i 52-richchia vid pochatku naukovo-pedahohichnoi diialnosti)*. Lviv.
6. Boyko, I. Y. (2016). *Profesor Borys Tyshchuk – vyznachnyj predstavnyk istoryko-pravovoi shkoly Lvivs'koho universytetu. Tyshchuk Borys Yosypovych – vyznachnyj ukrains'kyj vchenyj-pravoznavets' (do 80-richchia vid dnia narodzhennia i 57-richchia vid pochatku naukovo-pedahohichnoi diial'nosti)*. Lviv.
7. Burdin, V. M., Nor, V. T., Boyko, I. Y. (Eds.) (2016). *Yurydychnyj fakultet Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka (1661–2016)*. Lviv: Lvivskyj natsionalnyj universytet imeni Ivana Franka.

HISTORICAL AND LEGAL SCHOOL OF IVAN FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV – ONE OF THE MOST OLDEST SCIENTIFIC SCHOOLS IN UKRAINE

I. Boyko

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: Boyko.ist@ukr.net*

The place and role of Lviv history and law school in the system of Ukrainian legal education and science are analyzed. Attention is drawn to the fact that the school of history and law was established at the faculty of law of Lviv University in Austria period, when Galicia was part of the Austrian Empire. The establishment of this school began in 1784, when the diploma of the Austrian Emperor Joseph II was restored to the University of Lviv, and its law faculty. In the same 1784, the Department of Law History was established at the Law Faculty of Lviv University. From 1784 to 1887 it was called the Department of History of German and Austrian Law.

Significant changes in the history of the University of Lviv and its law faculty occurred after the accession of the Western Ukrainian lands to the Ukrainian SSR in 1939. Lviv University was radically reorganized. The activity of the Lviv school of history and law was filled with new content. For the first time, Ukrainian became the language of legal education and science. During the Soviet period, the activity of the Lviv School of History and Law was continued – by professors V. Sokurenko and V. Kulchytsky, associate professors V. Kalinovich, B. Tyshchik, M. Nastyuk, and others.

With the proclamation of state independence of Ukraine began the active development and activity of the Scientific History and Law School of Ivan Franko University of Lviv, headed

by one of the most famous Ukrainian legal scholars at that time in the field of history of the state and law, authoritative scientist-lawyer, doctor of law, professor Volodymyr Kulchytsky (1919–2009). The Law School of History was developed in two directions: one of the history of Ukrainian statehood and law – was coordinated by Professor V. Kulchytsky and the second from the history of statehood and law of foreign countries - was coordinated and coordinated by Professor B. Tyshchuk.

Professor V. Kulchytsky, as the coordinator of the school of history and law of the history of Ukrainian Statehood and Law after the proclamation of Ukraine as an independent state, became the author of the first objective textbooks on the history of the state and law of Ukraine, which brought up more than one generation of modern lawyers, patriots of our country. of the state. The scheme and periodization, methodological approaches of teaching the Ukrainian history of law and state, laid down by Volodymyr Kulchytsky, became the basis for teaching the course «History of the State and Law of Ukraine», which is used in all legal educational institutions of Ukraine to this day.

B. Tyshchuk's scientific works as a coordinator of the school of law and history of the history of statehood and law of foreign countries are marked by a thorough, objective analysis of the complex interweaving of the various causes and consequences of political and legal phenomena and processes in the history of Ukraine and foreign countries. Extensive scientific and pedagogical experience, thorough knowledge of primary sources, which reflected the real legal and political life of their time, understanding of their relevance and detailed knowledge of socio-economic, geopolitical and other conditions of the genesis and evolution of state and legal phenomena, allow scientist to prove validity, sometimes political conjuncture of some approaches to the coverage of particular topics and issues of Ukrainian and foreign history of the state and law. We can say without exaggeration that the scientific works of Professor B. Tyshchuk continue to develop the traditions of the Ukrainian history school, laid down in the works of M. Hrushevsky, M. Arkas, D. Doroshenko, N. Polonsky-Vasylenko, I. Krypiakievych, V. Kulchitsky and others. The scientist has prepared 18 PhDs, two of them defended their doctoral theses. During his years of work at the Lviv University, two doctoral dissertations and more than 40 PhD theses were prepared at his department. Being the head of the Scientific History and Law School of the Ivan Franko University of Lviv, B. Tyshchuk makes a significant contribution to the training of highly qualified scientific and pedagogical staff for our country. Professor B. Tyshchuk's teaching and research experience is 59 years. He is a regular participant in various international and regional scientific conferences, symposia, round tables and more. Professor B. Tyshchuk is one of the leading scientists of Ukraine in the field of history of the state and law, a kind of «patriarch» of this science, his name as an authoritative scientist and experienced teacher widely known in Ukraine and abroad.

During the newest period of independence of Ukraine within the framework of the scientific and law school of Lviv Ivan Franko University the concepts of stages of development of the Ukrainian state and law, origin of the Ukrainian statehood and law are developed, researches of the main branches and institutes of the Ukrainian law in their historical development are conducted, the reasons of realization and essence are analyzed codifications of Ukrainian law throughout historical development.

Keywords: history, law faculty, Ukrainian statehood, law, education.

*Стаття: надійшла до редакції 06.09.2019
прийнята до друку 05.11.2019*